

บทที่ 9

บทวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะอธิบายพิธีกรรมเฉพาะคือ “พิธีโนราโรงครู” ที่มีสัญลักษณ์ในการแสดงถึงอัตลักษณ์ของคนได้ ภายใต้กรอบแนวคิดสัญลักษณ์และพิธีกรรมของ Victor Turner การทำความเข้าใจพฤติกรรมเฉพาะเช่นนี้จำเป็นต้องเริ่มพิจารณาจากมิติทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ภายใต้คำถามสำคัญที่ว่า โนราคืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวใต้อย่างไร โดยเน้นการศึกษาจากตำนานโนราทั้งจากหลักฐาน เอกสาร และคำบอกเล่าของผู้รู้ โดย Cassirer (1946: 30-34 อ้างใน มานิตย์ นวลละออ, 2533: 36) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับสัญลักษณ์ว่า การทำความเข้าใจความเชื่อหรือ myth ก็คือการทำความเข้าใจความคิด (idea) ของคน ดังนั้นการศึกษาเรื่องสัญลักษณ์จะทำให้รู้ถึงพลังที่ซ่อนเร้น (hidden force) อยู่ภายในตำนานได้ดียิ่งขึ้น ขณะที่ตำนานก็จะชักนำไปสู่การเข้าใจความหมายหรือนัยยะที่ซ่อนอยู่ในพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปแบบพิธีกรรม การศึกษาเรื่องตำนานโนราจึงสามารถนำไปสู่ข้อสงสัยที่ว่า พิธีกรรมที่เป็นผลิตผลของความเชื่อเรื่องโนรานั้นแสดงออกถึงตัวตนคนได้อย่างไร ประการสุดท้าย เมื่อสภาพสังคมต้องหมุนตามกาลเวลาจนเดินทางมาสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์นั้น โนราที่มีกำเนิดมาหลายศตวรรษยังคงมีการสืบทอด อนุรักษ์แบบแผนเดิมหรือสร้างความหมายใหม่เพื่อดำรงตนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ได้ได้อย่างไร

1. ตำนาน ความเชื่อเรื่องโนรากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวใต้

“ตำนาน” หรือ “myth” ในภาษาอังกฤษมีต้นเค้ามาจากภาษากรีกว่า “muthos” ซึ่งหมายถึงคำหรือถ้อยแถลง อันเป็นความคิด ความเชื่อที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับเรื่องของพระเจ้า อำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องที่ถือว่าจริงและมีข้อมูลจริงๆ จัดว่ามีความสำคัญโดยไม่ถือว่าตำนานเป็นสมบัติส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะเล่ากันในรูปแบบเฉพาะตัวผู้เล่าแบบใดก็ได้ มักมีลักษณะพิเศษคือมีกลิ่นอายของความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือปะปนอยู่ด้วย และเมื่อเล่าแล้วย่อมเกิดผลต่อความเชื่อทางไสยศาสตร์ (William R. Bascom, 1965 อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2529: 93) โดยตำนานโนราเป็นเรื่องเล่าที่มีความเชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวใต้ ไม่ว่าจะเป็นเทวดาหรือกษัตริย์ และตัวละครอื่นๆ ที่มีอิทธิฤทธิ์พิเศษเหนือคนธรรมดาแต่ชาวบ้านเชื่อกันว่าบุคคลและสถานที่ซึ่งปรากฏในตำนานมีอยู่จริงในอดีต จึงเล่าสืบทอดกันมาและแสดงออกความเชื่อนี้ในรูปแบบพิธีกรรมที่เรียกว่า “พิธีโนราโรงครู”

โดยธรรมเนียมปฏิบัติที่ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ จากเรื่องราวตอนหนึ่งตอนใดของตำนานและความเชื่อต่อตายายในราที่ลูกหลานยังคงรักษาและสืบทอดกันเรื่อยมา พอจะสรุปไว้ได้ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อเรื่องตำนานในราชของพ่อเทพสิงหนหรือขุนศรีศรธาภิกับประเพณีในราโรงครุท่าแคด้วยชาวบ้านเชื่อตามตำนานว่าท่านยังคงสถิตอยู่ ณ ที่แห่งนี้ ดังนั้นชาวบ้านที่ยังคงศรธาต่อขุนศรีศรธาธรรมทั้งครุตันโนราอื่นๆ อีก 11 องค์ ก็จะเข้าร่วมพิธีกรรมในราโรงครุท่าแคอย่างพร้อมเพรียงเป็นประจำทุกปี

2. ความเชื่อในตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ว่าท่านโปรดปรานการแสดงในราเป็นอย่างมาก ดังนั้นหากชาวบ้านได้บนบานขออะไรไว้ก็จะต้องกำกับด้วยการรำในรา และมีการจัดงานในราโรงครุที่วัดท่ากระ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปทองคำเจ้าแม่อยู่หัวทุกปี จนกลายเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาคใต้

3. รายชื่อของผู้คนในตำนานโนรากระแสดต่างๆ ยังคงได้รับการเอ่ยชื่อและเชื่อเชิญท่านเหล่านั้นให้มารับเครื่องเซ่นสังเวยจากลูกหลานตายายในราเนื่องจากบุคคลผู้มีชื่อปรากฏในตำนานนี้ได้รับการยกย่องให้เป็นครุตันโนรา และเชื่อว่าทุกคนมีอิทธิปาฏิหาริย์และญาณวิเศษเหนือคนธรรมดา สามารถช่วยปกป้องรักษาและให้ความเชื่อเหลือแก่ลูกหลานได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อความศรธาของลูกหลานตายายในรานั้นเอง

4. จากประวัติของครุหมอโนราในตำนานที่แต่ละองค์มีหลายภาคด้วยการเกิดใหม่เป็นอีกคนในแต่ละชาติ ส่งผลให้ชาวใต้มีความเชื่อเรื่องชาติ ภพ สวรรค์นรก โดยสะท้อนออกมาในหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราวของไตรภูมิ หรือการปฏิบัติตนเป็นคนดี ทำบุญละเว้นความชั่วเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์หรือเกิดใหม่ในชาติหน้าที่ดีกว่าเดิม เป็นต้น

5. ธรรมเนียมปฏิบัติในการประกอบพิธีในราโรงครุต่างๆ เช่น ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม ธรรมเนียมการปลูกสร้างโรงพิธีที่ครอบคลุมทั้งสถานที่และรูปแบบของโรงพิธี รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ และเครื่องเซ่นไหว้บูชาที่ต้องถูกต้องตามธรรมเนียมโบราณซึ่งเป็นการอิงจากเรื่องเล่าในตำนานและปรับประยุกต์ตามความเหมาะสมแห่งยุคสมัย

สังคมได้เป็นสังคมเก่าแก่ วิถีชีวิตของคนปัจจุบันจึงสะท้อนมาจากรากฐานความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนรุ่นบรรพบุรุษ เป็นผลผลิตของการสร้างและการปรุงแต่งจากความคนได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมชนชาติอื่นๆ เป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงตัวตนคนใต้ได้ส่วนหนึ่งที่มีบทบาทมากก็คือเรื่องราวจากตำนาน เพราะตำนานเป็นเหมือนบันทึกประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นไว้ สำหรับภาคใต้ เรื่องเล่าจากตำนานโนราที่เกิดขึ้นครั้งแรกก็เพราะบันดาลของเทวดา โดยผ่านทางหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์ จุดเริ่มต้นของโนราจึงมาจากกษัตริย์แล้วขยายสู่ประชาชน การ

แสดงในราจึงอยู่ในฐานะที่เป็นของสูง ยิ่งไปกว่านั้นในแง่มุขประวัตินิเวศน์ตำนานโนรา ก็มีเรื่องราวความเป็นมาที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และความเชื่อของคนในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การกล่าวถึงนางอินทรมณีเมสสีของเจ้าเมืองว่ามีเชื้อสายของชาวอินเดีย ซึ่งมีความสอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เนื่องจากบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา (สถานที่กำเนิดโนราตามตำนาน) สมัยหนึ่งเป็นชุมชนที่มีร่องรอยของวัฒนธรรมอินเดียและศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาจนเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ดังนั้นความเป็นสังคมพุทธที่แฝงด้วยความเชื่อวิญญาณนิยมและลัทธิพราหมณ์ จึงมีอิทธิพลต่อรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ

การมีที่ตั้งอยู่บนแผ่นดินเปิด ทำให้มีผู้คนต่างวัฒนธรรมสัญจรไปมาหลากหลายเชื้อชาติ มีการติดต่อค้าขาย มีโจรผู้ร้าย ต้องเผชิญกับผู้คนต่างลักษณะต่างวัฒนธรรม ส่งผลให้ชาวใต้เป็นคนรู้จักประสานประโยชน์เพื่ออยู่ร่วมกัน มีความเสมอภาค ขณะเดียวกันก็เป็นคนที่มีความหยิ่งทะนงในชาติกำเนิดของตนเองค่อนข้างสูง มีการแบ่งแยกระหว่างมิตรกับศัตรูอย่างชัดเจน คนใต้จึงเป็นคนจริง เด็ดขาด มีใจนักเลง อันเป็นผลมาจากการเป็นดินแดนชายขอบห่างไกลจากศูนย์อำนาจอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง (เอกวิทย์ ฤ ฤกลาง, 2540: 3-9) ด้วยเหตุที่ต้องพึ่งตนเองสูงทำให้ต้องสร้างความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติและพวกพ้องเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนี้นิสัยใจคอของคนใต้ที่มีลักษณะร่วมกับตัวละครจากตำนานโนรา คือ พรานโนราที่เป็นตัวตลก ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับคนใต้โดยทั่วไป คือมีอารมณ์ขัน การตัดสินใจองไว และเข้ากับคนอื่นได้ง่าย ส่วนตำนานที่กล่าวถึงพื้นที่ต่างๆ เช่น ฉากในป่าของตำนานโนราที่เชื่อมโยงกับเรื่องพระสุธนมโนราห์ พระสุธนมต้องเดินผ่านป่าหิมพานต์ถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ได้สื่อถึงป่าเขตร้อนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีทั้งป่าและทะเล การดำรงชีวิตของชาวใต้จึงเป็นไปอย่างสุขสมบูรณ์ จนสามารถแบ่งปันน้ำใจให้แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ บวกกับมีทั้งศาสนาและความเชื่อต่อบรรพบุรุษ ที่ได้กล่อมเกล่าให้คนใต้เป็นคนรักความถูกต้องและมีศีลธรรม ซึ่งความงดงามเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาให้เห็นหลายรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับโนรา ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม (พระพุทธรูปทองคำเจ้าแม่อยู่หัว) ด้านจิตรกรรม (ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ) และทางด้านนาฏศิลป์ (การรำโนรา) จึงกล่าวได้ว่าความงดงามของศิลปกรรมและความอ่อนช้อยของการรำโนราแสดงถึงความประณีตงดงามทางจิตวิญญาณของคนใต้ได้อีกทางหนึ่ง

ความสำคัญของตำนานโนราจึงไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้ในวงกว้างเท่านั้น หากยังเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ค่านิยม ระบบคิดอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตโดยรวมของคนใต้อีกด้วย แม้ว่าตำนานโนราส่วน

ใหญ่จะมีผู้เล่าต่อกันมาทางมุขปาฐะ (oral tradition) แยกตัวกันเป็นหลายกระแสแต่ใจความหลักก็อยู่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และยังคงส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อดังกล่าวเรื่อยมา ตั้งแต่ครั้งอดีตซึ่งเป็นสังคมเกษตร ผู้คนมีชีวิตเรียบง่าย วิถีชีวิตขึ้นอยู่กับวงจรฤดูกาลทางการเกษตรกับวงจรชีวิต (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) การรำโนราก็เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งสองวงจรมานี้ เช่น การรำโนราเพื่อขอให้ผีบรรพบุรุษช่วยให้การทำมาหากินสะดวก หรือการรำโนราเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย เป็นต้น ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามลักษณะความเชื่อถือเรื่องผีของไทยแต่โบราณจนปัจจุบันแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่

ตำนานโนราทำหน้าที่ในการช่วยสร้างความเข้มแข็งทั้งระดับบุคคลและชุมชนรวมทั้งทำหน้าที่ถ่ายทอดให้การประกอบพิธีโนราโรงครูยังคงมีการสืบทอดมาแล้วรุ่นต่อรุ่นผ่าน สอดคล้องกับที่มาลินอฟสกี (Malinowski) ในเรื่อง Myth in Primitive Psychology (Malinowski, 1926 อ้างใน ศิราพร ณ ถลาง, 2548: 176) กล่าวถึงหน้าที่ของตำนานว่าช่วยสร้างความเข้มแข็งและถ่ายทอดประเพณีของกลุ่มชน จนตำนานโนรากลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกล่อมเกลตาและขัดเกลตาทางสังคมให้แก่สมาชิกในสังคมโดยอาศัยเรื่องเล่าจากตำนานเป็นเครื่องมือ เพราะมักมีเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม สอนค่านิยมในสังคม เช่น ความกตัญญูรู้คุณ เมื่อครั้งแม่ศรีมาลากลับเมืองก็ได้มอบทองคำให้กับสองตายายเป็นการตอบแทนที่คอยช่วยเหลือนางและโอรส รวมทั้งสอนสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติ ได้แก่ เมื่อครั้งแม่ศรีมาลาต้องถูกเนรเทศออกจากวังก็ด้วยเหตุที่นางตั้งครรภักโดยยังไม่ได้อภิเษกกับชายใด ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สังคมไม่ให้การยอมรับและยังเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์ก็ยิ่งต้องประทุตติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

ดังนั้น การที่จะทราบตำนานโนราในลักษณะหนึ่งก็สามารถดูได้จากการสืบทอดความเชื่อผ่านการแสดงออกในธรรมเนียมปฏิบัติของพิธีโนราโรงครูซึ่งสะท้อนความเชื่อออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ทำให้โนรากลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ของท้องถิ่นและความเป็นคนได้ แสดงถึงความปึกแผ่นทางสังคม นอกจากนี้ยังสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มคนที่ปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อในการปฏิบัติของคนที่เป็สมาชิกของสังคมด้วย ยังมีตำนานรองรับและสามารถอ้างอิงกับในอดีตที่มีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้มากเท่าไรก็จะยิ่งทำให้พิธีกรรมและความเชื่อดังกล่าวสามารถดำรงตนว่ามีความหมาย และเป็นเครื่องแสดงควมมีอัตลักษณ์ได้มากเท่านั้น เพราะตำนานเป็นเครื่องแสดงความเชื่อของกลุ่มคนที่ต้องการอธิบายความเป็นมาของเรื่องราวในอดีตว่ามีความเป็นมาอย่างไร หรืออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ตำนานจึงมีบทบาทหน้าที่และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเรื่อยมา (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2550: 18) แม้บางครั้งตำนานอาจถูกนำมาใช้เพื่อปลูกฝังค่านิยมในสังคม จึงมี

การสร้างหรือเพิ่มเติมเรื่องเล่าขึ้นมาใหม่เกิดเป็นเรื่องราวเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์
บ้างเป็นเหตุให้ตำนานโนรามีการบอกเล่ากันแตกต่างกันไปหลากหลายกระแส

ณ วันนี้ ตำนานโนรายังคงเป็นคลังของธรรมเนียมประเพณีที่ทำหน้าที่สร้างสำนึกทาง
ประวัติศาสตร์ บอกเล่าความเป็นมาของคนได้ อันเป็นการนิยามความมีตัวตนของคนได้ให้ปรากฏ
ชัดเจนขึ้นในสังคมสมัยใหม่ เป็นทั้งแบบแผนของวิถีทางที่จะใช้ในการปรับตัวและการนิยามตัวตน
ของคนในสังคมได้ซึ่งสื่อด้วยระบบสัญลักษณ์ ภายใต้อะไรที่เหนือธรรมดาและแสดงออกถึงวิถี
ของความเชื่อในรูปแบบของพิธีโนราโรงครู หรือสถานที่ซึ่งปรากฏในตำนาน ในที่นี้พิธีกรรมจึงได้
ชุบชีวิตตำนานโนราครั้งแล้วครั้งเล่า ผ่านการแสดงโนรา ที่มีทั้งการขับร้อง การรำรำ หรือการบอก
กล่าวด้วยคำพูด ในพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวข้องกับโนราที่ยังคงถือปฏิบัติต่อๆ กันมา แสดงให้เห็นว่า
ระบบความเชื่อนี้ ได้รับการถ่ายทอดอยู่ในความคิดของคนในท้องถิ่นมาเป็นเวลานานจนส่งผลเป็น
พฤติกรรม ตามความเชื่อให้สืบเนื่องไปอย่างไม่มีสิ้นสุด และเพื่อให้เรื่องราวตำนานที่บรรพบุรุษได้
สร้างไว้ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างทรงคุณค่า สมควรที่ลูกหลานจะนำเอาตัวอย่างที่ดีมาปรับใช้ใน
ชีวิตของตน เพราะเรื่องราวเหล่านั้นจะเป็นครูที่ดี ที่สามารถบอกเล่า สั่งสอนให้มนุษย์ได้รู้จักตัวตน
ของตนเองมากขึ้น

2. ตัวตนคนได้ที่แสดงผ่านสัญลักษณ์และพิธีกรรมของการแสดงโนรา

2.1 พิธีกรรม (Rituals)

การศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์และพิธีกรรมของเทอร์เนอร์ในเรื่อง Symbols in African
Ritual (Turner, 1972 อ้างใน ปีแยร์ บูดิเยอ, 2550: 52) ได้ให้ความหมายของพิธีกรรม (rituals) ว่า
คือกระแสต่อเนื่องของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ได้แก่ ภาษากาย ถ้อยคำ และวัตถุสิ่งของ โดย
ดำเนินไปในสถานที่ต่างๆ กัน และถูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะโน้มน้าวอำนาจ หรือสิ่งเหนือ
ธรรมชาติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและผลประโยชน์ของผู้กระทำ พิธีกรรมจึงมีบทบาทหน้าที่ในการ
รับใช้ผู้คนในแต่ละสังคมตามความเชื่อที่เป็นบ่อเกิดของพิธีกรรมนั้นให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ในการ
ดำเนินชีวิตในสังคม

2.1.1 ประเภทของพิธีกรรม

จากการศึกษาพิธีกรรมของเทอร์เนอร์ สามารถแบ่งพิธีกรรมได้เป็น 2 ประเภทคือ
Ritual of affliction และ Rites of passage ดังมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในพิธีโนราโรงครู
ดังต่อไปนี้

2.1.1.1 Ritual of affliction เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขจัดปัญหา

ความขัดแย้ง หรือภาวะวิกฤติ เนื่องจากความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ ทำให้บางกรณีพิธีกรรมก็มีเพื่อปลอบโยนและเพิ่มขวัญกำลังใจ (reinforce) ด้วยการติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าเป็นต้นเหตุแห่งภัยพิบัตินั้นให้ช่วยแก้ไขปัญหา สำหรับพิธีในวาระโรค เช่น การประกอบพิธีเพื่อให้ตายายโนรา หรือโนราช่วยขจัดความความโชคร้ายที่เกิดขึ้นภายในตระกูล ทำหน้าที่รักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือความเจ็บปวดในรูปแบบอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาอาการแปลกๆ ที่เรียกกันว่า “ครุหมอย่าง” ซึ่งให้เห็นว่า ตายายโนราเป็นทั้งผู้ดลบันดาลให้เกิดความผิดปกติทางร่างกายและขณะเดียวกันก็เป็นผู้รักษาอาการเหล่านั้นให้หายได้ ความจริงแล้วการรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น ความอบอุ่นและกำลังใจจากคนใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญ โดยปกติคนป่วยมักจะกังวลกับอาการป่วยของตนทำให้บางครั้งการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถทำให้หายเป็นปกติได้ เพราะเป็นการป่วยทางจิต ดังนั้นการรักษาแบบพื้นบ้านที่อาศัยความเชื่อของผีบรรพบุรุษก็จะช่วยให้ผู้ป่วยสบายใจ เป็นการเพิ่มความมั่นใจของผู้ป่วย เป็นเครื่องมือในการสร้างกำลังใจให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นจนหายขาดได้ในที่สุด

2.1.1.2 Rites of passage พิธีผ่านภาวะ คือการเปลี่ยนแปลงของ

ปัจเจกชนจากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตแต่ละช่วงของปัจเจกชนหรือชุมชน เช่น การเกิด การแต่งงาน หรือการตาย พิธีผ่านภาวะมี 3 ขั้นตอน คือการแยกออกไปจากของเดิม (separation) การอยู่ในระหว่างช่วงของการเปลี่ยนแปลง (transition) และการเข้ากับของใหม่ (incorporation) (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543: 219) พิธีกรรมจึงเป็นพลังที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย เทอร์เนอร์เรียกช่วงเวลานี้ว่า “liminal periods” ซึ่งเป็นช่วงที่หยุดชั่วคราวจากกฎระเบียบและความสัมพันธ์ทางสังคม ทุกคนมีความเสมอภาค เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นพวกเดียวกันในชุมชน (Communitas) พ้นจากช่วงนี้แล้วชีวิตของปัจเจกจะกลับเข้าสู่ช่วงชีวิตปกติที่มีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นโครงสร้างที่กำหนดสถานภาพของคนในสังคม (structure) พิธีกรรมจึงมีทั้งส่วนที่เป็นโครงสร้างสังคมที่จะต้องมีการมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ให้ความหมายและควบคุมพฤติกรรมของคน แต่ในขณะเดียวกันช่วงเปลี่ยนผ่านหรือในกรณีที่เกิดวิกฤติ พิธีกรรมจะช่วยให้ปัจเจกหรือชุมชนสามารถเป็นอิสระ ไม่มีการกำหนดสถานภาพหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ปรับตัวเพื่อเข้าสู่ชีวิตที่เป็นปกติตามข้อกำหนดของสังคมต่อไป ซึ่งในสังคมโบราณและสังคมขนาดเล็ก มักแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม ส่วนสังคมที่ซับซ้อนขึ้นนั้นอาจจะออกมาในรูปของพิธีหรือการแสดง หรือการเล่น ในช่วงของเวลานอก กฎเกณฑ์ปกติของสังคมจะถูกพักไว้ชั่วคราวก่อน เปิดโอกาสให้มีการพูด การกระทำ และการใช้สัญลักษณ์ ที่ตรงข้ามหรือขัดแย้งกับการปฏิบัติโดยปกติในสังคมโดยสิ้นเชิง (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, 2541:129)

พิธีโนราโรงครู เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากการรวมตัวของญาติพี่น้องที่เป็นเครือญาติกันทั้ง ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ เป็นการรวมตัวที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน จัดเป็นช่วงเวลาพิเศษซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากชีวิตประจำวันปกติ เป็นเรื่องของโลกทางจิตวิญญาณที่ทุกคนมีความเท่าเทียม โดยสถานะเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการประกอบพิธีกรรมนั่นเอง ทั้งนี้เทอร์เนอร์ (Turner ช้างในสุชาติา กิตติตระกูลกาล, 2540) ได้ระบุถึงคุณลักษณะของภาวะ Liminality ออกเป็น 3 องค์ประกอบคือ เป็นการสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่งเสริมให้เกิดการละเล่นและที่สำคัญคือก่อให้เกิด Communitas คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเมื่อนำคุณลักษณะทั้งสามอย่างมาวิเคราะห์กับพิธีโนราโรงครูได้ดังนี้

1. การสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Sacra) พิธีโนราโรงครูเป็นการแสดงเชิงพิธีกรรมที่มีการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) เช่น เทริด เครื่องดนตรีโนรา หน้าพรานโนรา เป็นต้น ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ถือว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับครุหมอลและตายายโนรา เป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดพิธีกรรม

2. การส่งเสริมให้เกิดการละเล่นหรือการกระทำที่ผิดไปจากปกติ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งในชีวิตประจำวัน เช่น การรำออกพรานตามจังหวะดนตรีโนราอย่างไม่มีระเบียบตายาย เพื่อการแก้บนหรือเพื่อความบันเทิงในชีวิต หรือกรณีที่ตายายโนราในร่างทรงให้ลูกหลานทั้งหญิงและชาย ต้มเหล้าเพื่อความบันเทิง แม้ปกติคนๆ นั้นจะไม่ดื่มของมึนเมาก็ตาม

3. ส่งเสริมให้เกิด Communitas ซึ่งเป็นภาวะที่อยู่เหนือโครงสร้างสังคม เป็นรูปแบบพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม เพื่อสนองตอบความต้องการบางประการของสมาชิก ดึงดูดให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมร่วมกัน เพื่อแสดงพฤติกรรมร่วมกัน นำสู่ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และเมื่อได้รับการสนองตอบจากกาเข้าร่วมพิธีกรรมอย่างเพียงพอแล้วทุกคนก็จะออกจากพื้นที่ของพิธีกรรมและกลับเข้าสู่โครงสร้างสังคมในรูปแบบเดิม

ในพิธีโนราโรงครู มีพิธีกรรมหลายอย่างที่ก่อให้เกิดภาวะ Liminality เริ่มต้นพิธีครอบเทริด ผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อเปลี่ยนสถานภาพของโนราธรรมดาๆ คนหนึ่งให้กลายเป็นโนราใหญ่ ด้วยขั้นตอนที่แสดงให้เห็นว่าศิลปินคนนั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นโนราใหญ่ผู้นำในการประกอบพิธีต่อไปได้ โดยผู้เข้าพิธีจะเปลี่ยนจากการยึดถือกฎเกณฑ์เก่าแล้วรับเอากฎเกณฑ์หรือข้อพึงปฏิบัติสำหรับบทบาทใหม่คือโนราใหญ่ ที่ต้องเป็นผู้มีความสามารถรอบด้าน ทั้งด้านการแสดงโนรา คาถาอาคม และที่สำคัญคือเป็นคนดีมีศีลธรรมตามความคาดหวังของชาวบ้าน กล่าวคือต้องมีความพร้อมทางร่างกายและคุณธรรมโดยจะบวชเรียนก่อนหรือหลังเข้าพิธีก็ได้ โดยมีเหล่าบรรดาญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านมาร่วมเป็นพยานในการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพ

เช่นเดียวกับช่วงเวลาที่ย้ายในราประทับร่างทรงเป็นช่วงที่มีความหมายต่อลักษณะทางกายภาพ เห็นได้จากการเปลี่ยนสถานภาพจากร่างทรงคนเดิมที่เป็นคนธรรมดากลายเป็นเทพ เป็นการเกิดใหม่จากมนุษย์เป็นเทพ นำมาซึ่งการเปลี่ยนผ่านทางฐานะ หรือการที่ร่างทรงเป็นผู้หญิงแต่แต่งตัวเป็นผู้ชาย เป็นช่วงเวลาทุกอย่างอยู่ในสภาพครึ่งๆ กลางๆ บวกกับบรรยากาศในมณฑลพิธีที่อบอวลไปด้วยกลิ่นธูปเทียน ความอึกทึก จังหวะเร่งเร้าของเครื่องดนตรีโนรา ข้าวของเครื่องเช่นไห้ว อาหารคาวหวาน ตลอดจนพฤติกรรมการแสดงออกของลูกหลานผู้เข้าร่วมพิธีที่แสดงความตื่นเต้นดีใจที่จะได้พบกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับที่มีได้เจอกันมานานเป็นปี ทำให้เกิดความปลอดภัยที่ทั้งฝ่ายผู้มาเยือนจากโลกหน้าและผู้เฝ้ารอต้อนรับในโลกปัจจุบัน ยิ่งลูกหลานมามากเท่าไร ความยินดีของบรรพบุรุษก็เพิ่มทวีขึ้นมากเท่านั้น กิจกรรมการแสดงออกเหล่านี้ล้วนเต็มไปด้วยสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะผู้ที่รับรู้และเข้าใจกันระหว่างกลุ่มเท่านั้น เป็นการแสดงออกทางวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชนไว้ในมณฑลพิธีศักดิ์สิทธิ์

ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมทั่วไปก็สามารถมีความรู้สึกที่หลุดออกจากกฎเกณฑ์ของสังคมในโลกแห่งความเป็นจริงได้จากพิธีกรรมเช่นกัน เพราะภายในโรงพิธีเป็นพื้นที่เปิดสำหรับการแสดงอารมณ์ได้อย่างอิสระ เปิดเผยและได้รับการยอมรับจากสังคมขณะนั้น การแสดงของโนราที่มีการบอกเล่าเรื่องบรรพชน เล่าตำนาน หรือนิทานจักรๆ วงศ์ๆ พร้อมกับสอดแทรกคุณธรรมกับความสามารถพิเศษ ความเก่งกล้าของตัวละครตามท้องเรื่อง เป็นการสร้างจินตนาการในโลกของความฝัน ส่งผ่านความคิดด้านบวกแก่ชีวิต เสนอเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องการให้อภัย ความปรองดอง ล้วนกระตุ้นให้บรรยากาศในพิธีกรรมเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ด้วยการสร้างพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้ย้อนกลับไปสัมผัสเรื่องเก่าๆ กับคนเก่าๆ ที่เคยมีชีวิต เป็นการย้อนเวลา ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้ทราบถึงที่มาของตนเอง สร้างความมั่นใจในการเดินไปข้างหน้า หลังจากได้ย้อนกลับไปนึกคิดคำนึงและทบทวนเรื่องต่างๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งในการประกอบพิธีโนราโรงครูมีหลายขั้นตอนที่แฝงไปด้วยแง่คิดและการสร้างพลังใจให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้คนได้ เช่น การแสดงบทแทงเข้ เพื่อปลุกใจให้อีกเหนิม หรือการแสดงออกพรานของนายพรานซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทำให้ชาวบ้านหรือผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงด้วย เด็กๆ จะตั้งอกตั้งใจชมเป็นพิเศษ เพราะการแสดงไม่ได้จำกัดอยู่ในเขตโรงพิธีเท่านั้น แต่สามารถออกไปบริเวณรอบข้างได้ ทำให้สายเส้นแบ่งระหว่างศิลปินโนรากับชาวบ้านได้กลายมาเป็นชุมชนทางความรู้สึกร่วมกัน โดยเฉพาะสำหรับพวกเขาแล้ว ความประทับใจเล็กๆ น้อยเหล่านี้จะค่อยๆ ซึมซับและถูกบันทึกในความทรงจำของพวกเขาไปที่ละน้อย เมื่อเติบโตใหญ่จึงกลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังในสายเลือดอย่างไม่รู้ตัว

เมื่ออารมณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีโนราโรงครูจรมดิ่งลงไปตามบรรยากาศรอบข้างที่ได้นำพาผู้คนออกไปจากตัวเอง ปลดปล่อยจากการยึดติด ปลดปล่อยความกดดัน รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน พอถึงจุดเปลี่ยนผ่านทุกคนก็เท่าเทียมกัน แล้วจบท้ายด้วยการกลับมาองความเป็นจริงอีกครั้ง เมื่อหลุดออกจากช่วงเวลานี้ทุกคนก็ต้องให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์อย่างที่ตั้งใจให้การยอมรับ เช่นเดิม เพราะมนุษย์เรามีสองโลก โลกหนึ่งเป็นโลกแห่งความเป็นจริงสามารถรับรู้ได้จากรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส กับอีกโลกหนึ่งนั้นเป็นโลกแห่งจินตนาการที่ยากจะสืบเสาะค้นหา รับรู้ได้จากมโนทัศน์และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ซึ่งทั้งสองโลกล้วนสัมพันธ์กัน พิธีกรรมเหล่านี้จึงมีหน้าที่หลักในการเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตวิญญาณของกลุ่มคน และโอบอุ้มความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความศรัทธาของผู้คน ไม่ว่าจะเป็ปฏิบัติการ สิ้นหน้าท่าทาง การพูดจาปราศรัยระหว่างร่างทรงกับลูกหลาน ล้วนเป็นสัญลักษณ์ (symbol) ซึ่งรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้แสดง (ร่างทรง) และผู้ชม (ผู้เข้าร่วมพิธี) ได้เป็นอย่างดี เป็นการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural symbol) ของกลุ่มชาวใต้สามารถสื่อความหมาย ของญาติพี่น้อง และคนในวัฒนธรรมเดียวกันได้ แม้กิจกรรมต่างๆ ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องพื้นๆ ที่ปฏิบัติกันปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน แต่ก็มีอิทธิพลต่อการสร้างและสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ของคนได้ เช่น การที่ลูกหลานต้องประกอบพิธีโนราโรงครูทุกปี หรือการเจริญญญาณของบรรพบุรุษมารับการสักการะในโอกาสวันปีใหม่ หรือวันสารทเดือนสิบก็ตามล้วนเป็นการตอกย้ำให้บุคคลยังคงจดจำต้นกำเนิดของครอบครัวและระลึกบรรพบุรุษที่ล่วงลับเหล่านั้นไปแล้วอยู่เสมอ ซึ่งกิจกรรมและพิธีต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีนัยยะของการสร้างความสัมพันธ์และการผลิตซ้ำซึ่งอัตลักษณ์ของเครือญาติในสังคมได้ทั้งสิ้น

2.1.2 หน้าที่ของพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมเป็นการกระทำที่มีความพิเศษไปจากชีวิตประจำวัน เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย ดังนั้นกระบวนการและพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพิธีโนราโรงครูของชาวใต้ล้วนมีหน้าที่ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและอ้างสังคมให้คงอยู่ โดยสามารถสรุปได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

2.1.2.1. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยการเน้นย้ำ

ความสำคัญของข้อผูกพันทางเครือญาติ พิธีโนราโรงครูเป็นการแสดงความเป็นญาติในแง่ของสัญลักษณ์ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับและญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยให้ความสำคัญทั้งญาติของฝ่ายพ่อและแม่ เป็นลักษณะของการนับญาติทั้งสองฝ่าย (bilateral descent) ที่เป็นลักษณะดั้งเดิมของสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่แสดงถึงความเท่าเทียมระหว่างหญิง-ชายเพราะสังคมที่ให้ความสำคัญทั้งญาติของฝ่ายพ่อและแม่ จะมีการยอมรับนับถือ

และไปมาหาสู่กับญาติทั้งสองฝ่ายในระดับน้ำหนัที่เท่ากัน มิได้เป็นสมาชิกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างตายตัว จึงมักไม่ได้มีการจัดแบ่งกลุ่มเครือญาติในลักษณะที่ชัดเจน กลุ่มเครือญาติแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดสนิทสนม ความถี่ในการไปมาหาสู่และความพึงพอใจส่วนตัว (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 115) ทำให้ลูกหลานนั้นมีการรวมตัวของญาติทั้งพ่อและแม่ ซึ่งหากเป็นตระกูลที่มีตายายในราทั้งสองฝ่ายก็ต้องปฏิบัติต่อบรรพบุรุษของทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียม เหมือนกับการให้ความสำคัญแก่ญาติที่มีชีวิตอยู่ เช่น การเชิญตายายในราชของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาพบปะลูกหลานผ่านร่างทรงก็ต้องมีการบอกกล่าวให้ท่านรับรู้กับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสายตระกูล ด้วยการเชิญมาท่านรับเครื่องเซ่นไหว้ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จึงทำให้กระชับความสัมพันธ์ระหว่างลูกหลาน เกิดการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่น นอกจากนี้พิธีในราโรงครูกำหนดให้ต้องใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรมอย่างน้อยสามวัน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมงานต่างๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการรวมตัวของพวกพ้อง ญาติพี่น้องทั้งด้านกำลังและความคิด เนื่องจากข้าวของเครื่องใช้แต่ละอย่างในการประกอบพิธีกรรมมีรายละเอียดและข้อกำหนดมาก ไม่สามารถทำตามความพอใจของผู้ทำได้ แต่ต้องให้ถูกต้องตามหลักที่ปฏิบัติกันมาของตระกูลเพื่อความพอใจของตายายในราเป็นสำคัญ เช่น การปลูกสร้างโรงพิธี การจัดเครื่องเซ่นไหว้ ไม่เช่นนั้นตายายในราจะไม่พอใจ การประกอบพิธีกรรมก็ไม่บรรลุผล สิ่งเหล่านี้จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเน้นย้ำการเป็นญาติพี่น้องและภาระหน้าที่ของสมาชิกที่ต้องมีส่วนร่วมในสายตระกูล อีกทั้งการที่ญาติพี่น้องได้มีโอกาสมาพบปะกันถือเป็นงานนับญาติ เพราะคนไม่มาก็จะถูกถามถึงว่าอยู่ไหนทำอะไรอยู่ หรือสอบถามว่าลูกหลานคนไหนเกิดใหม่ ใครเป็นลูกหลานของใคร ซึ่งล้วนแต่เป็นการกระชับความสัมพันธ์ในเหล่าบรรดาญาติพี่น้องให้แนบแน่นยิ่งขึ้น

2.1.2.2 การแก้ปัญหา ความขัดแย้งในหมู่ญาติ บทบาทหน้าที่อัน

สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งของพิธีในราโรงครูก็คือการแก้ปัญหาต่างๆ โดยอาศัยวิญญาณของบรรพบุรุษทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เป็นการอาศัยโลกศักดิ์สิทธิ์สนับสนุนระบบสังคมในโลกสามัญให้มีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยการใช้น้ำของสารในโลกสัญลักษณ์เพื่อพยายามจัดการกับปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง ตายายในราจึงเข้ามายุ่งเกี่ยวโดยตรงกับลูกหลาน เช่น ตายายในราเข้าทรงแล้วมาสั่งสอนลูกหลาน รวมทั้งทำหน้าที่ประนีประนอมผสานรอยร้าวที่เกิดขึ้นของคนในตระกูล ผลที่ได้รับอาจเป็นเพียงการลดความรุนแรงของปัญหาหรืออาจจะทำให้ความขัดแย้งนั้นหายไปเลยก็ได้ แต่บางครั้งนอกจากทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายแล้วยังทำให้เกิดความรักความสามัคคีก่อตัวขึ้น เกิดพลังสร้างความสามัคคี ซึ่งเป็นที่มาของสำนึกร่วม (collective consciousness) ด้วยเหตุนี้การนับถือตายายในราในสายตระกูลจึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมรักษากฎเกณฑ์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยระหว่างเครือญาติ มีการให้

คุณเป็นรางวัลเมื่อปฏิบัติแต่ก็ให้โทษเมื่อทำผิดหรือประพฤติไม่ควรควบคู่กันไป เป็นการกระตุ้นก่อให้เกิดการเช่นสรวงบูชาเพื่อเอาใจ และต่อรองกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ความสัมพันธ์ของทั้งคู่จึงมีลักษณะของความเกรงขามและหวาดกลัว แต่ทั้งหมดก็ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของความถูกต้องเป็นสำคัญ เช่น คำสอนที่พ่อแม่มักสอนลูกหลานเสมอคือ การจะร้องขออะไรต่อตายาย โนราก็ต้องเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรมหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือกรณีการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งก็จะมีการตัดสินใจตามความเป็นจริง ดังคำกล่าวที่ว่า ผิดก็ว่าไปตามผิดถูกก็ต้องว่าไปตามถูก เป็นต้น

2.1.2.3 การสืบทอดอำนาจในสายตระกูล พิธีกรรมจะดำรงอยู่หรือสูญหายก็ขึ้นอยู่กับผู้สืบทอดเป็นสำคัญ ซึ่งพิธีโนราโรงครูมีลักษณะของผู้สืบทอดทั้งด้านศิลปโนราและของชาวบ้าน โดยสัดส่วนของผู้สืบทอดทั้งสองฝ่ายต้องมีความสมดุลกัน กล่าวคือ หากเป็นศิลปโนราได้ก็ต้องมีการสืบทอดอำนาจมาจากครูหมอโนราหรือครูโนราผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งความเชื่อเรื่องครูหมอโนราจากตำนานโนรามีสถานะสำคัญที่ทำให้มีการสืบทอดการรำโนราอย่างไม่ขาดสาย จะด้วยความเต็มใจหรือไม่มีทางเลือกก็ตาม และศิลปโนรามักมีการสืบทอดอำนาจการเป็นหัวหน้าคณะโนรากันทางสายเลือดก่อนที่จะเปิดโอกาสให้แก่ศิษย์เหตุเพราะการทำงานของคณะโนรานั้นมีลักษณะเป็นกิจกรรมภายในครอบครัวหรือญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทางฝ่ายของชาวบ้านก็จะเป็นการสืบทอดร่างทรงให้แก่ลูกหลานรุ่นต่อไปเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบรรพบุรุษ การเลือกร่างทรงใหม่หรือผู้สืบทอดมักเป็นปัญหาไม่น้อย และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้สืบทอดมักจะไม่ยินยอมในตอนแรก จึงอาจเกิดลักษณะการทำทายอำนาจของบรรพบุรุษที่แสดงออกในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น ไม่ยอมไปเข้าร่วมพิธีกรรม หรือการละเลยไม่ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับการเป็นร่างทรง เป็นตัวแทนของผู้วิเศษ หรือแม้แต่การต่อต้านขัดขืนอย่างรุนแรง แต่อย่างไรก็ตามท้ายสุดแล้วผู้ที่ถูกเลือกส่วนใหญ่ไม่สามารถหนีหนีไปได้ การเป็นผู้สืบทอดทั้งสองลักษณะไม่ว่าจะเป็นศิลปโนราหรือเป็นร่างทรงจึงเปรียบเหมือนการมีบุญและมีกรรมอยู่ในตัว คือมีกรรมที่ต้องหาผู้สืบทอดต่อไปอย่างไม่ว่างวันจบสิ้น แต่ก็ได้บุญด้วยการเป็นตัวแทนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์จากปัญหาต่างๆ และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พิธีโนราโรงครูจึงเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับฐานอำนาจ และการจัดระเบียบทางเครือญาติและชุมชน การมีคนยอมรับนับถือมาก มีญาติมาก มีพรรคพวกเพื่อนฝูงมาก ย่อมมีพลังอำนาจมากเช่นกัน ในที่นี้ตายายโนราจึงเป็นผู้มีอำนาจและได้ใช้อำนาจที่มีผ่านตัวเชื่อมสองอย่าง คือโนราและร่างทรง ในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (วิญญาณ) นำมาซึ่งการแลกเปลี่ยน การพึ่งพาอาศัย และความเป็นพวกเดียวกัน พิธีโนราโรงครูจึงเป็นพิธีกรรมที่มีบทบาท

ในชีวิตประจำวันของคนได้ โดยมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่เรียกกันว่า “ตายายโนรา” ของชาวไทยในภาคใต้รองรับ เพื่อเป็นการเช่นสรวงบูชาและวิงวอนให้สิ่งที่เป็นที่ตนนับถือได้ช่วยเหลือตนให้พ้นจากเหตุร้ายต่างๆ และคลบ้นดาลให้ชีวิตประสบแต่ความสุขความเจริญ สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา

เนื่องจาก “วิญญาณบรรพบุรุษ” เป็น “สัญลักษณ์เชิงอำนาจ” ซึ่งเป็นการเน้นที่ “ความหมาย” มากกว่า “ความจริง” ดังนั้นความเชื่อและพิธีโนราโรงครูจึงเกี่ยวกับการนับถือ “วิญญาณบรรพบุรุษ” ของชาวใต้ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างมหาดล โดยเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย และเกี่ยวข้องกับการกำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งส่งผลต่อการจัดระเบียบทางสังคม ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อในอำนาจของ “วิญญาณบรรพบุรุษ” มีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสายตระกูล โดยภาพรวมแล้วพอจะจำแนกบทบาททางสังคมของความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษหรือตายายโนราที่มีต่อลูกหลานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้หลายลักษณะ ได้แก่ บทบาทเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ บทบาทเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ บทบาทเกี่ยวกับการสร้างขวัญและกำลังใจ การขจัดปัญหาความขัดแย้งภายในเครือญาติ บทบาทเกี่ยวกับการสร้างพลังอำนาจของบุคคล รวมถึงบทบาทเกี่ยวกับการเสี่ยงโชคเสี่ยงทาย ล้วนอาศัยพิธีกรรมในโนราโรงครูเป็นสำคัญ ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับโนรา ตายายโนรา จึงสามารถสร้างเอกภาพและสัมพันธภาพในสังคม เพราะมีความรู้สึกเป็นหมู่พวกเดียวกัน มีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องเดียวกัน จึงเป็นที่มาของความเข้าอกเข้าใจ ความรักสามัคคีและความมั่นคงในสังคมให้เกิดขึ้น ดังนั้นรูปแบบการประกอบพิธีและกิจกรรมทางสัญลักษณ์ที่ปรากฏ กำเนิดมาจากการแทนความหมายร่วมกันในกลุ่ม เพื่อเป็นที่ยึดเกาะของความคิดที่เปลี่ยนผันได้ง่ายของมนุษย์ ดังนั้นสัญลักษณ์จึงเป็นการสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคลร่วมกันของบุคคลที่วางอยู่บนความจริงร่วมกัน แล้วกลายเป็นข้อบังคับและใช้บังคับปัจเจกบุคคลซึ่งปัจเจกแต่ละคนก็ใช้สัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการแสดงตน

2.2 สัญลักษณ์ในพิธีกรรม (Ritual symbol)

สัญลักษณ์ (symbol) คือสิ่งรูปธรรมที่บ่งชี้ถึงสิ่งนามธรรมอีกสิ่งหนึ่ง (ซึ่งมิใช่ภาพสะท้อนแบบเที่ยงตรง แต่อาศัยความคล้ายคลึง ความเชื่อมโยง หรือแม้แต่ร่องรอยบางอย่างที่ไม่ชัดเจนแต่เกี่ยวข้องกันด้วยความบังเอิญหรือตามข้อตกลงร่วมกัน) โดยทั่วไปแล้วสัญลักษณ์จะเป็นสิ่งที่มองเห็นหรือจับต้องได้และสามารถปรากฏได้ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของหรือการกระทำ ในขณะที่ความหมายของมันจะเป็นนามธรรมกว่า เช่น ความคิด คุณสมบัติ สถานภาพ เป็นต้น (ปีแยร์ บูร์ดิเยอ, 2550: 51) คำว่าสัญลักษณ์จึงมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางมาก อาจจะเป็นสิ่งของ

การกระทำ เหตุการณ์ คุณลักษณะหรือความสัมพันธ์ เช่น รูปแกะสลัก (a lexicon of carvings) ดอกไม้ การเต้นรำ ทำนองเพลง (melodies) การให้สัญญาณ (postures) บทสวด (chants) การประดับตกแต่ง วัตถุ กิริยาท่าทางการแสดงออก (gestures) หน้ากาก (masks) ธนูดอกไม้ โรงศพรูปสิงโต (lion-shaped coffins) นกพิราบ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำหน้าที่เป็นพาหนะของระบบความคิดบางอย่างที่เป็นนามธรรมแต่ได้ถูกทำให้เป็นรูปธรรมในรูปสัญลักษณ์ต่างๆ ระบบสัญลักษณ์สามารถที่จะสร้างอารมณ์ความรู้สึกและแรงจูงใจให้แก่มนุษย์โดยอ้างถึงระเบียบที่ยิ่งใหญ่ บางอย่างเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายปลายทางของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ (Geertz อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2529)

โดยสัญลักษณ์ในพิธีกรรม (Ritual symbol) ตามทัศนะของเทอร์เนอร์เห็นว่า ผู้คนในทุกสังคมจะมีระบบสัญลักษณ์ที่เป็นแบบเฉพาะเพื่อสร้างความหมายให้กับการดำรงชีวิต ซึ่งสัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบที่เล็กที่สุดของพิธีกรรมซึ่งยังคงคุณสมบัติเฉพาะของพฤติกรรมแบบพิธีกรรมอยู่ อาจอยู่ในรูปของ ถ้อยคำ การกระทำหรือสิ่งของก็ได้ เทอร์เนอร์ (Turner, 1967) ได้แบ่งสัญลักษณ์ในพิธีกรรมออกเป็น 2 ชนิด คือสัญลักษณ์หลัก (Dominant Symbols) และสัญลักษณ์รอง (Instrumental Symbol) โดยสัญลักษณ์หลัก (Dominant Symbols) และสัญลักษณ์รอง (Instrumental Symbol) ตามที่ปรากฏในพิธีโนราโรงครุ นั้น มีดังต่อไปนี้

2.2.1 สัญลักษณ์หลัก (Dominant Symbols) คือสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่มีแตกต่างโดดเด่นและมีความหมายเป็นเอกเทศ ในพิธีโนราโรงครุ ประกอบด้วย ตายายโนรา โนรา ร่าทรง พิธีครอบเทริด รวมทั้งคำพูดและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 ตายายโนรา อยู่ในฐานะศูนย์กลางของลูกหลานในตระกูลและเป็นหัวใจหลักในการประกอบพิธีโนราโรงครุที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูและขอบคุณต่อตายายโนรา เป็นป่อเกิดกิจกรรมต่างๆ ในพิธีโนราโรงครุ เนื่องจากลูกหลานมีความเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษยังคงวนเวียนอยู่ใกล้เพื่อคุ้มครองลูกหลาน จนกลายเป็นพื้นฐานอำนาจของผู้อาวุโสภายในครอบครัวและเครือญาติ ที่มีลักษณะของครอบครัวและเครือญาติเป็นแกนกลางในการตัดสินใจ ก่อให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเป็นปึกแผ่น

2.2.1.2 โนรา เป็นร่างเทพที่อาศัยในร่างกายมนุษย์ที่ถูกเลือกให้เป็นศิลปินโนรา ทำหน้าที่ในการติดต่อกับวิญญาณของตายายโนรา ภูตผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก เป็นผู้แนะนำการประกอบพิธีในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้มีความเหมาะสมและถูกต้องที่สุด โดยกระบวนการเป็นโนราคือการรับเอาร่างของครุหมอนโนราซึ่งเป็นร่างพิเศษเข้ามาไว้ในร่างทำให้โนราสามารถทำสิ่งที่มนุษย์อื่นทำไม่ได้ เช่น ขุดตัวลงในถาด หรือแอนตัวลงไปด้านหลัง

แล้วมันจะเป็นวงกลมจนตีระฆังไล่ออกมาระหว่างขาได้ (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, 2541: 139) จากการศึกษาเส้นทางความเป็นโนราของหัวหน้าคณะโนราทั้ง 5 คณะในครั้งนี พบว่าแทบทุกคนเกิดมาเพื่อเป็นโนรา (born to be Nora) โดยบางคนก็ชอบและรักการแสดงโนราอย่างหาเหตุผลไม่ได้ ในขณะที่บางคนไม่ได้ชื่นชอบโนราตั้งแต่แรกแต่ก็ต้องรำโนราเพื่อให้มีชีวิตรอดอีกสิ่งหนึ่งที่พบคือทุกคนมีเลือดของศิลปินหากไม่มีสายเลือดโนราที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษโดยตรงก็จะมีเลือดของศิลปินแขนงอื่นอยู่ในตัวเสมอ เช่น เลือดศิลปินหนังตะลุง หรือลิเกป่า ซึ่งก็เป็นเลือดของศิลปินท้องถิ่นได้เหมือนกัน ด้วยความพิเศษและความสามารถของโนราเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านมักให้ความเคารพเชื่อถือในตัวโนรามาก ถือเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ โดยเฉพาะภายในบริเวณโรงพิธีซึ่งถือกันว่าเป็นมณฑลของโนราใหญ่ สืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งอดีตที่เห็นว่าการเป็นโนราก็มีอำนาจเหมือนกับการเป็น ส.ส. แต่ต่างกันว่าหากเป็นผู้แทนนั้นยังมีวันที่ถูกปลดหรือถอดออกจากตำแหน่งได้ แต่เป็นโนรานั้นเป็นตำแหน่งทางสังคมที่ได้รับจากประชาชนไม่มีใครปลดได้

2.2.1.3 ร่างทรง ความสัมพันธ์ระหว่างตายายโนรากับลูกหลาน

ในตระกูลมีเรื่องของความเชื่อในโลกหน้า หรือชีวิตหลังความตาย ที่มีรูปแบบของการติดต่อ กับอำนาจนั้นด้วยการมีผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับตายายโนราเป็นพิเศษที่เรียกว่า “ร่างทรง” ซึ่งมักเป็นลูกหลานในสายตระกูล เพื่อมาประกอบกิจบางอย่าง เช่น รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำนายอนาคตหรือการอธิบายสาเหตุของปัญหาบางอย่าง โดยปกติแล้วคนทรงจะมีลักษณะพิเศษคือได้รับการเลือกสรรจากบรรพบุรุษโดยตรง ร่างทรงจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการทำให้ร่างของมนุษย์กลายเป็นร่างของผู้เฒ่าที่มีอำนาจในการกระทำการเหนือคนธรรมดาทั่วไป ถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน (liminal) ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อตายายโนราประทับทรงแล้วก็จะต้องนั่งอยู่ในสาดศาลาซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนแผ่นดินของโลกวิญญาณ โดยผู้อื่นจะมานั่งตรงนี้ไม่ได้ แสดงถึงการแบ่งแยกระหว่างผู้มีอำนาจกับคนธรรมดาได้อย่างชัดเจน โรงพิธีเปรียบเหมือนประตูที่ทะลุกำแพงกั้นระหว่างสองโลกให้มาบรรจบพบกันได้ ด้วยการอาศัยอำนาจของโนราใหญ่และอำนาจของตายายโนรา ส้าแดงผ่านร่างทรงเพื่อให้โลกวิญญาณ เป็นการเปลี่ยนของที่ไม่มีตัวตน ให้มีตัวตนสามารถจับต้องและมองเห็นได้

2.2.1.4 พิธีครอบเทริด เป็นพิธีสำคัญของการเป็นโนราที่

เปรียบเสมือนใบรับรองวิชาชีพนโนรา ซึ่งมีครูโนราและครูหมอลโนราพร้อมทั้งพ่อแม่และญาติมิตรเป็นสักขีพยาน ตลอดจนขั้นตอนของพิธีกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีตัดจุก ซึ่งแสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ก่อนจะได้รับรองความเป็นโนราโดยสมบูรณด้วยการครอบเทริด สื่อให้เห็นว่าเป็นพิธีกรรมที่สามารถนำสมาชิกในครอบครัวและญาติสนิทมาพบปะกัน ช่วยเสริมสร้างความรัก ความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัวและยังเป็นการให้กำลังใจแต่โนราใหญ่คนใหม่ในวันเริ่มต้นชีวิตกับบทบาทใหม่

ด้วย ทั้งนี้เพราะผู้เข้าพิธีต้องขาดความมั่นใจในตนเอง เพราะกังวลกับการต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเป็นโนราใหญ่ ดังนั้นผู้ที่ผ่านพิธีครอบเทริด จึงเท่ากับว่าได้ผ่านหลักการปฏิบัติของโนราที่ดีแล้ว

2.2.1.5 คำพูดหรือถ้อยคำในพิธีกรรม ภาษาที่ใช้ในพิธีกรรม โดยทั่วไป ทางมานุษยวิทยามักจะอธิบายว่าเป็นภาษาชนิดพิเศษ หมายความว่า ผู้คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมหนึ่งๆ จะใช้ภาษาแตกต่างไปจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือยังคงเป็นภาษาเดิมแต่มีการใช้ที่ต่างระดับ ต่างความหมาย (สุริยา สมุทคุปดี, 2533: 24) โดยภาษาที่พบในการประกอบพิธีโนราโรงครูนั้นเป็นกรณีที่สองคือส่วนใหญ่ยังคงเป็นภาษาเดิมแต่ต่างระดับ ต่างความหมายและต่างบริบทกัน เช่น มีการสวดมนต์ไหว้พระในโรงพิธี มีการกล่าวชุมนุมเทวดาพร้อมด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งเป็นที่เคารพในท้องถิ่นเพื่อให้มารวมกันในมณฑลพิธี และกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ตายายโนราโดยตรง เป็นต้น อีกทั้งยังมีการใช้คำที่เป็นลักษณะของกลอนเป็นบทร้องในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเชื้อเชิญตายายโนราให้มารับเครื่องเซ่นไหว้ หรือบทกลอนที่ใช้ในการแสดงแม้จะเป็นภาษาของท้องถิ่นได้แต่ก็มีเอกลักษณ์เฉพาะที่พิเศษและแตกต่างจากที่ใช้กันในชีวิตประจำวันโดยปกติ รวมทั้งคำพูดของตายายโนราในร่างทรงที่มีต่อลูกหลานมักใช้คำที่เป็นคำท้องถิ่นได้แท้ๆ เช่น ลูกป่าว (ลูกชาย) หรือซ่องใจ (เป็นห่วงหรือคิดถึง) เป็นต้น ซึ่งเป็นคำที่แสดงความเป็นคนใต้ได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาพิธีกรรมของเทอร์เนอร์ทำให้ตระหนักว่าสัญลักษณ์ในพิธีกรรมนั้นมีคุณสมบัติที่ฟังก์ชันถึงคือ สัญลักษณ์มักใช้แทนความหมายมากกว่าหนึ่งอย่างทั้งที่สื่อให้เห็นจากภายนอกและที่ซ่อนอยู่ในความคิดของคน นอกจากนี้สัญลักษณ์ยังสื่อความหมายได้ 2 ด้านคือ ด้านอุดมคติ (Idea logical meaning) ตีความตามบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมโดยพิจารณาจากการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหา การนำเสนอสัญลักษณ์จะมีหลายรูปแบบหลายโอกาสและอาจเข้าไปซ้ำมา เพื่ออ้างถึงความหมายที่ซ่อนอยู่ และที่สองคือด้านความรู้สึก (Sensory meaning) พิธีกรรมสื่อความหมายที่สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มากและลึกซึ้ง (Turner 1967 อ้างใน อมรา พงศาพิชญ์, 2545: 54) โดยในพิธีโนราโรงครูมีความหมายของสัญลักษณ์ทั้ง 2 ด้าน ดังนี้

1. **ชั่วอุดมคติ (Ideological meaning)** เป็นการแสดงถึงความเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ ค่านิยมความเชื่อ และมีส่วนประกอบของคุณธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมที่มีผลต่อรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม โดยพิธีโนราโรงครูแสดงถึงอำนาจในการจัดการในเครือญาติและในชุมชนที่มีผลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยเฉพาะอำนาจของผู้

อาวูโตในตระกูล คนทรง และที่สำคัญคืออำนาจของผีบรรพบุรุษซึ่งมีการจัดการปกครองกันระหว่างกลุ่มของผีตายายโนรา มีต้นเชือกเป็นผู้นำ ทำหน้าที่ในการควบคุมและเป็นผู้นำ (Leader) ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ซึ่งได้รับการยอมรับจากตายายโนราองค์อื่นๆ โดยมักมีธรรมเนียมปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความเคารพต้นเชือกหรือผู้นำตายายโนราด้วยการเอ่ยชื่อของต้นเชือกก่อนตายายโนราองค์อื่นๆ เสมอ เช่นเดียวกับการให้ความเคารพกันระหว่างครูหมอนโนราหรือครูต้นโนราที่มีมาจากความเชื่อในด้านานโนราที่เห็นได้จากพิธีโนราโรงครูท่าแค ครูหมอนที่เป็นผู้อาวุโสหรือมีฐานะที่สูงกว่าก็จะได้รับการปฏิบัติที่เป็นการนอบน้อมจากครูหมองค์อื่นๆ เหล่านี้สื่อให้เห็นอัตลักษณ์ของคนใต้ที่พิธีกรรมได้หล่อหลอมให้เป็นคนอ่อนน้อม เคารพต่อผู้อาวุโส อีกอย่างที่น่าสนใจคือการยึดมั่นในสัญญา เมื่อมีการบนบานสานกล่าวแล้วก็ต้องมีการแก้บน หากไม่สามารถทำพิธีได้ตามกำหนดเวลาก็จะมีการมัดผอนต่อตายายโนรา ซึ่งก็ไม่ถือว่าเป็นการผิดสัญญาแต่กลับแสดงให้เห็นถึงการประนีประนอมและต่อรองระหว่างบรรพบุรุษกับลูกหลานในสายตระกูล

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องตายายโนรายังเป็นเครื่องควบคุมทางสังคม ที่คอยรักษาบรรทัดฐานโดยข้อห้ามส่วนใหญ่มีขึ้นเพื่อความสงบเรียบร้อยในการดำเนินพิธีกรรมต่างๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด เช่นบางสายตระกูลเจ้าภาพอาจขอความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมพิธีกรรมในห้วงดื่มสุราในบริเวณงาน ยกเว้นในขณะประกอบพิธีกรรมเพราะถือว่าเป็นของดี เป็นสิริมงคล แล้วจะอนุญาตให้ดื่มฉลองเมื่อการประกอบพิธีเสร็จสิ้นลงแล้ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพิธีโนราโรงครูจะเน้นถึงกฎระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในเครือญาติและเพื่อความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลเพราะทั้งสองส่วนล้วนมีความเกี่ยวพัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลเข้าร่วมในพิธีโนราโรงครูก็ต้องให้การยอมรับกฎเกณฑ์ของการประกอบพิธีกรรม แต่ขณะเดียวกันบุคคลก็ไม่จำเป็นต้องยินยอมหรือปฏิบัติตามทุกอย่างที่โนราหรือตายายโนราต้องการ แต่สามารถแสดงความคิดเห็นและมีการต่อรองให้เกิดความพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายได้ ยกตัวอย่างเช่น การประนีประนอมในบรรดาญาติพี่น้องที่มีทะเลาะกัน โดยใช้การตกลงผ่านตัวกลางคือตายายโนรา ซึ่งในเวลาปกติญาติพี่น้องอาจจะทะเลาะวิวาทกัน แต่เมื่อถึงเวลาของพิธีกรรมก็เป็นการเน้นย้ำกฎเกณฑ์อีกครั้งหนึ่งว่าให้มีการสามัคคี เป็นการสัญญาร่วมกันอีกครั้ง แม้ว่าในทางปฏิบัติจริงๆ นั้นอาจยังมีความขัดแย้งกันอยู่ก็ตาม

ความเชื่อเรื่องตายายโนราในสังคมชาวใต้ก็คือผีบรรพบุรุษชนิดหนึ่งซึ่งเป็นจุดศูนย์กลาง มีการแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย ตามแต่กาลเทศะ สามารถเทียบเท่ากับเป็นศาสนาที่เกิดจากความกลัวและความไม่มั่นคงของจิตใจ จึงยอมรับในอำนาจเหนือธรรมชาติคืออำนาจของตายายโนราว่ามีอยู่จริง ในพิธีโนราโรงครูจึงเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่เป็นความเชื่อทาง

พุทธศาสนาระดับชาวบ้าน อันหมายถึงความเชื่อในหลักของคำสั่งสอนของพุทธศาสนาซึ่งผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือลัทธิผีสงเทวดารวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และการเข้าทรง พิธีกรรมในราโรงครูจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดระเบียบชีวิตทางสังคมของลูกหลานตายายโนราตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนี้

เกิด เป็นธรรมเนียมปฏิบัติและเป็นการกระทำตามความเชื่อของลูกหลานว่า เมื่อมีทายาทใหม่ในสายตระกูล พ่อแม่มักจะนำไปให้ตายายโนราได้รู้จักและผูกข้อมือเพื่อป้องกันตัวให้ตั้งแต่เด็ก ดังนั้นเด็กที่เกิดมาเป็นรุ่นใหม่ (new generation) ของการสืบทอด จึงได้รับการขัดเกลา (socialization) และ เป็นการผลิตซ้ำต่อๆ กันมา ความศรัทธาที่มีต่อตายายโนราจึงเป็นเหมือนศาสนาที่ใครเกิดมาในครอบครัวที่นับถือศาสนาใดก็มีแนวโน้มในการนับถือศาสนาเหมือนกับพ่อแม่และคนในครอบครัว แต่หากใครต้องการเปลี่ยนศาสนาก็สามารถทำได้ในตอนเติบโตใหญ่ ทำนองเดียวกับการนับถือตายายโนรา แม้ว่าลูกก็มักมีความเชื่อเหมือนกับพ่อแม่และญาติพี่น้องแต่เมื่อเติบโตและมีความคิดเป็นของตนเองแล้วก็สามารถที่จะเชื่อหรือเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้

แก่ พิธีโนราโรงครูมีหลายกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการเคารพและให้ความสำคัญกับผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น การให้เกียรติต่อผู้อาวุโสกว่า ทั้งการแก่ด้วยอายุและแก่ประสบการณ์ เช่น การรตน้ำคำหัวผู้ใหญ่ การขอขมาลาโทษที่ผู้น้อยได้กระทำผิดต่อผู้อาวุโส เป็นต้น

เจ็บ หลายครั้งการประกอบพิธีโนราโรงครูก็เพื่อต้องการให้ให้ตายายโนราหรือโนราใหญ่ที่มีผู้มีความรู้ความสามารถในการรักษาได้ช่วยบรรเทาทุกข์ของลูกหลาน เพราะชาวใต้ได้ให้ความหมายของพิธีโนราโรงครูว่าเป็นการแพทย์พื้นบ้านซึ่งเป็นระบบเชื่อกับระบบความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม

ตาย จุดประสงค์สำคัญของการจัดพิธีโนราโรงครูก็เพื่อระลึกถึงบุญคุณและเพื่อเซ่นไหว้บวงสรวงต่อวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าบรรพบุรุษจะไม่ได้มีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันแต่ลูกหลานก็ไม่ได้ทอดทิ้ง ในทางตรงข้ามกลับมีการระลึกถึง การเลี้ยงดูด้วยการเซ่นไหว้บูชาตามเทศกาลและช่วงเวลาที่เหมาะสม ยังคงมีความเคารพนับถือเหมือนเดิมหรืออาจมากกว่าเดิมเนื่องจากว่า การดำรงอยู่ในโลกหน้านั้นทำให้ลูกหลานเกิดความเชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษที่เคยเป็นคนธรรมดาจะมีอำนาจศักดิ์มากขึ้น

2. **ขั้วความรู้สึก (Sensory meaning)** คือคู่ขนานของขั้วอุดมคติ เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายที่เป็นไปตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นขบวนการที่ปลูกเร้าความรู้สึก เพราะนอกจากพิธีกรรมจะช่วยตอกย้ำกฎเกณฑ์ในระเบียบพิธีต่างๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับของสังคมดังที่กล่าวมาแล้ว พิธีกรรมยังให้ผลกระทบทางอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

เพราะผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจะได้รับการปลดปล่อยทางอารมณ์ สามารถแสดงความรู้สึกของตนเองได้ เป็นการหลุดพ้นจากข้อผูกพันจากโครงสร้างไปกับความรู้สึกของการเข้าสู่อีกโลกหนึ่ง เกิดเป็นความรู้สึกซาบซึ้ง ความปีติยินดี และด้วยบรรยากาศของพิธีกรรม ทำให้เกิดความเศร้า ความเงิบ สลับกับความยินดี ที่นำไปสู่ความรู้สึกผูกพันในหมู่ผู้เข้าร่วมพิธีโดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นหรือตำแหน่งทางสังคม โดยเฉพาะความผูกพันของเครือญาติเพราะเป็นกิจกรรมของกลุ่มคนที่ไม่เน้นความรู้สึกส่วนตัว

2.2.2 สัญลักษณ์รอง (Instrumental Symbol)

คือสัญลักษณ์ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของพิธีกรรม ซึ่งความหมายจะปรากฏออกมาเมื่อพิจารณาประกอบกับสัญลักษณ์อื่นเท่านั้น สัญลักษณ์รองที่ปรากฏในพิธีในราโรงครูที่มีส่วนในการเติมเต็มให้การระลึกถึงหรือขอบคุณบรรพบุรุษที่ได้ช่วยเหลือลูกหลานครั้งนี้มีความสมบูรณ์ที่สุด ได้แก่ ส่วนประกอบของการประกอบพิธีและข้าวของอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีในราโรงครู รวมทั้งการแสดงความร่วมมือร่วมแรงในการจัดงานของบรรดาญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน และการจัดลำดับความอาวุโสภายในตระกูล เครื่องเช่นไห้วบูชาต่างๆ ที่ล้วนมีความหมาย และโดยส่วนใหญ่จะเป็นความหมายที่มีความเป็นมงคล เช่น จำนวนเก้าที่หมายถึงความก้าวหน้า ข้าวสารที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ ดอกไม้ที่สื่อถึงความหอมและงดงามเพื่อเป็นที่รักของผู้พบเห็น นอกจากนี้การสร้างโรงพิธี ซึ่งมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ อันเป็นการจำลองปริณทณทลอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เชื่อมระหว่างสองโลกเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนเครื่องทรงในราที่เป็นเอกลักษณ์และมีการสวมเทริดซึ่งมีที่มาจากเครื่องทรงของกษัตริย์แสดงถึงความยิ่งใหญ่และเป็นของสูง เช่นเดียวกับหน้าพรานในราที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับเทริด สื่อถึงความโชคดีมีความสุข เป็นอิทธิพลจากสมัยก่อนนั้น พรานเป็นผู้เก็บของป่าล่าสัตว์ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

เพราะในร่ายยังคงมีความหมายและมีผลต่อการปฏิบัติของชาวบ้านเรื่อยมาจากอดีต-ปัจจุบัน ในราจึงมีฐานะเป็นมรดกร่วมและเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงตัวตนของผู้คนในสังคมได้ ดังที่ครูธวัช ละอองศรี เห็นว่า "การแสดงในราเป็นสมบัติของคนได้ ถือเป็นรากเหง้าของสังคมได้ หากเป็นคนได้แล้วบอกว่าไม่ชอบในรา ก็หมายความว่า คนๆ นั้นกำลังดูถูกรากเหง้าของตัวเอง ดังนั้นคนได้ทุกคนก็จะรู้จักในรา แต่จะแตกต่างกันก็ตรงที่รักมากหรือน้อยเท่านั้น ไม่ว่าจะรักในราในฐานะเป็นผู้ชม หรือบางคนก็รักในระดับที่เป็นศิลปิน หรือว่าเป็นนักดนตรีอย่างผมก็ได้ทั้งนั้น เพราะหากมุ่งหวังจะให้มีคนรักที่จะรำในราหมดทั้งภาคใต้ ก็คงไม่มีใครเป็นคนแล (คนดู) สิ่งสำคัญยิ่งกว่าก็คือคนที่รักในราทั้งสองด้านจะต้องมีอย่างสมดุลกัน ในราจึงจะอยู่ได้ (ธวัช ละอองศรี,สัมภาษณ์: 15 เมษายน 2550)

3. ในรากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคต่างๆ โดยเฉพาะยุคโลกาภิวัตน์

จากการตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นและการศึกษาจากงานเขียนหลายๆ ชิ้นต่างมองว่าสื่อที่บ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนั้นดูจะโรยราไปคงเหลือแต่สื่อการแสดงเท่านั้นที่ยังคงเฟื่องฟูอยู่ เพราะเมื่อสังคมมีการพัฒนาจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและโลกเทคโนโลยี มีความเป็นไปได้สูงที่จะทำให้ความเชื่อที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ อย่างเรื่องพิธีในโรงครูซึ่งเกิดจากความเชื่อทางด้านจิตใจเป็นหลัก น่าจะหมดไปหรือลดลงในสังคมสมัยใหม่ แต่จากการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสงขลาพบว่าความนิยมต่อการแสดงโนราในยุคโลกาภิวัตน์นั้นยังมีปริมาณมากขึ้น การแสดงโนรายังคงมีบทบาทสำคัญและได้รับการตอบรับจากชาวบ้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในราพิธีกรรม สิ่งที่ยังคงได้คือปริมาณการจูงใจการแสดงของคนในราที่มีความเชื่อเสียที่มีควมเต็มแน่นไปสองถึงสามปี และการจัดพิธีในโรงครูที่มีปริมาณมากในช่วงเดือนหกและเดือนเก้าของทุกปี ขณะเดียวกันโนราเพื่อความบันเทิงก็ยังสามารถขยายขอบเขตพื้นที่การแสดงออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่ได้ตีบตันหนทางอย่างที่หลายๆ คนเข้าใจ เพราะนอกจากในราทางเครื่องที่เป็นารปรับเปลี่ยนเพื่อเอาใจแฟนเพลงลูกทุ่ง อันเป็นการประยุกต์และปรับตัวตามกระแสความนิยมที่เข้าถึงพื้นฐานทางจิตวิทยาของสังคมสมัยใหม่ได้แล้ว โนราบันเทิงแบบโบราณก็ยังได้ก้าวไปสู่เวทีเผยแพร่ซึ่งไม่ได้เป็นที่รู้จักกันในขอบเขตของลูกสะตอเท่านั้นแต่ยังเป็นการแสดงที่คนไทยต่างภูมิภาคและต่างประเทศสามารถรับรู้และเข้าถึงศิลปะการแสดงที่มีความอ่อนช้อยสวยงามแต่แฝงด้วยความแข็งแกร่ง คุณค่า อันเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นใต้ได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านภาษา

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยหลายอย่างในสังคมที่มีมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมาถึงยุคโลกาภิวัตน์นั้น ล้วนมีผลต่อการแสดงโนราทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งโนราพิธีกรรมและโนราบันเทิง ที่จะต้องมีการปรับตัวในรูปแบบต่างๆ ดังมีรายละเอียดคือ

3.1 โนราโรงครูยุคโลกาภิวัตน์

แม้ว่าโนราพิธีกรรมหรือที่เรียกว่าพิธีในโรงครูจะเป็นการสืบทอดความหมายเดิมของการแสดงโนราที่มีมาตั้งแต่โบราณก็ตามแต่พิธีในโรงครูในสังคมโลกาภิวัตน์ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของคนในสังคมได้ที่กำลังเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลของสังคมภายนอกที่ก่อให้เกิดความไม่แน่ใจ การเห็นประโยชน์หรือความต้องการของปัจเจกเป็นหลัก นำมาซึ่งความขัดแย้งรูปแบบต่างๆ ในสังคมมากมาย ทั้งในระดับสังคมเครือญาติและสังคมโดยรวม ที่เน้นการแข่งขัน การเอาตัวรอด มีผลให้คนในสังคมต้องการหลักยึดบางอย่างที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ในแง่นี้

พิธีกรรมจึงมีความสำคัญ คือการหันกลับมายึดความเชื่อเก่าๆ ยึดถือบรรพบุรุษที่เป็นรากเหง้าของตน จึงเห็นปรากฏการณ์ที่ผู้คนมากมายต่างหลั่งไหลไปแก้บนที่งานโนราโรงครูท่ากระและโนราโรงครูท่าแคเป็นจำนวนมากและยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี เช่นเดียวกับการจัดงานโนราโรงครูสายตระกูลเพื่อแก้บนต่อตายายโนราเมื่อได้ในสิ่งที่ต้องการ ส่วนใหญ่เรื่องที่ลูกหลานพากันร้องขอนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องอื่นไกลเลย ล้วนวนเวียนอยู่ในเรื่องของการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การศึกษาของบุตรหลาน การขอให้สมาชิกในครอบครัวมีงานทำที่ดี หายจากการเจ็บป่วย หรือเรื่องที่ต่างจากในอดีตก็อาจเป็นการขอในเรื่องของการเสี่ยงโชคเพื่อความร่ำรวย เป็นต้น อีกทั้งการจัดพิธีกรรมให้ยิ่งใหญ่ก็ยังเป็นกลายเป็นตัวชี้วัด (indicator) ในเรื่องฐานะความมั่งมีของตระกูลนั้นๆ ได้อีกด้วย

ดังนั้นความเชื่อเรื่องตายายโนราอันเป็นปอเกิดของพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีสง (superstition) เป็นระบบมายาศาสตร์ (magico system) เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ที่ยังคงมีบทบาทและหน้าที่ต่อการตอบสนองความต้องการและช่วยแก้ไขปัญหให้กับคนในสังคมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยการตอบสนองทางด้านร่างกาย ตามความเชื่อเรื่องตายายโนราไม่ว่าจะเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยของลูกหลานที่เกิดจากการให้โทษของตายายโนราเนื่องจากการทำผิดของลูกหลาน หรือการเหยียบเส้น การรักษาด้วยยาสมุนไพรที่ตายายโนราผู้มีความรู้ทางด้านนี้จะเป็นผู้บอกตัวยาลูกหลานหามาต้มเป็นยารักษาโรค เป็นลักษณะของการแพทย์พื้นบ้าน ส่วนการตอบสนองทางด้านจิตใจ ที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในภาคใต้เสมอมา เริ่มจากปัญหาต่างๆ ของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาอื่นๆ การขาดที่พึ่ง และการขาดความมั่นคงในชีวิต ซึ่งในที่สุดได้กลายมาเป็นปัญหาความเดือดร้อนทางใจ หรือที่เรียกว่าปัญหาทางจิตวิทยาของประชาชน กิจกรรมต่างๆ ในพิธีโนราโรงครูจึงสามารถตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงทางจิต (feeling of confidence) และช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในสังคมได้ระดับหนึ่ง

องค์ประกอบต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้พิธีโนราโรงครูยังคงมีบทบาทและหน้าที่และดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน ตราบใดที่ความเชื่อเหล่านั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและความเชื่อยังไม่ได้กลายเป็นความมั่งมายนั่น ตราบนั้นพิธีโนราโรงครูของชาวใต้ก็จะยังคงมีให้เห็นอยู่อีกนานเท่านาน พิธีโนราโรงครูจึงเป็นสุขวิทยาพื้นบ้านที่มีลักษณะเป็นข้อกำหนด ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติต่างๆ ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สมาชิกเป็นผู้มีสุขภาพกายและจิตที่ดี โดยเป็นข้อกำหนดที่เกิดจากประสบการณ์และความเชื่อ ทั้งที่มีเหตุผลกำกับและไม่มีเหตุผลกำกับก็ตาม แต่ก็มีลักษณะของภูมิปัญญาที่ซ่อนเร้นแอบนัยสำคัญแฝงไว้อย่างลึกซึ้ง

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากแนวคิดเรื่องของวิทยาศาสตร์กับสิ่งที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ พิธีกรรมย่อมไม่ใช่เรื่องสิ่งๆที่เรียกว่าวิทยาศาสตร์แน่นอน เพราะมีพื้นฐานมากจากความเชื่อและความศรัทธา เป็นเรื่องที่เน้นถึงความรู้สึกของคน (subjective) พิธีในโรงครูก็คือสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยเหตุและตรรกะแบบวิทยาศาสตร์ แต่เป็นการอธิบายโดยอาศัยความเชื่อ เหตุผล และวิธีคิดอีกชุดหนึ่งที่วางอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 230-231) สิ่งสำคัญอยู่ที่ความเชื่อที่ยังทรงพลังนี้ยังคงดำรงอยู่ในโลกของวิทยาศาสตร์ (objective) อย่างไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ จึงเป็นธรรมดาที่ต้องเกิดความขัดแย้งระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ กับความเชื่อความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ บางคนเห็นว่าเรื่องของวัฒนธรรมความเชื่อเป็นเรื่องที่หยุดนิ่งไร้พลัง เป็นเครื่องถ่วงความเจริญ ขณะที่บางคนเห็นว่ามียลวิศ มีพลัง เป็นแรงผลักดันที่หนักแน่น มั่นคง อันเป็นรากเหง้าของความเจริญต่อไป สิ่งสำคัญที่สุดซึ่งจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างสมดุลอยู่ที่การอยู่ร่วมกันระหว่างความเห็นทั้งสองขั้วในสังคมเดียวกันต่างหาก

3.2 ในราบบันเทิงยุคโลกาภิวัตน์

ในสภาพที่วิถีชีวิตของคนถูกผลักดันให้ออกห่างจากความเชื่อเกี่ยวกับโบราณมากขึ้นทุกขณะ เช่น การคลายตัวของสังคมเครือญาติ ลักษณะของครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนมีความเหลื่อมล้ำกันทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการแบ่งแยกฐานะของคนในชุมชนเดียวกันมากขึ้นทุกที รวมทั้งระบบการศึกษาที่แยกลูกหลานออกจากกันจากถิ่นกำเนิด การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในต่างถิ่นของลูกหลานชาวใต้เช่นนี้ก็มีผลทำให้ขาดการซึมซับวัฒนธรรม และมีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมที่จิตจางลงไปทุกที

ดังนั้นการคลายตัวจากการยึดติดกับความเชื่อความศรัทธาในสังคมประเพณีมาสู่ความเป็นสากลในสังคมสมัยใหม่จึงมีผลให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงที่มีความยืดหยุ่นสูง ซึ่งหากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่เปิดกว้าง เข้าใจการเปลี่ยนแปลง ยอมรับและเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดของสังคมและวัฒนธรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมจะคงอยู่ในสภาพที่เหมาะสม ในขณะที่วัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนแล้วจะคงอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมเดิม คนในสังคมและในวัฒนธรรมนั้นๆ ก็จะมีการพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่าและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้เพราะคนในสังคมจะไม่รู้สึกต่อต้านกับการเปลี่ยนแปลงแต่พยายามหาหนทางปรับให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเพื่อประโยชน์สูงสุด เช่นเดียว กับสังคมใต้ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ของการแสดงโนราในสังคมปัจจุบัน มีอยู่ 3 ลักษณะคือ โนราทางเครื่อง, โนราสถาบัน และโนราเพื่อสุขภาพ โดยแต่ละประเภทก็มีความหมายที่สอดคล้องต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้สมัยใหม่ที่แตกต่างกันไป เป็นการสร้างความหมายใหม่ที่มีการปรับตัวก็เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของ

สังคม เพื่อสนองต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมสมัยใหม่ แต่ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนเช่นนี้มีได้เพียงเกิดขึ้น แต่ความเป็นจริงแล้วมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด แต่กระแสโลกภิวัตน์ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและมีส่วนช่วยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและจับใจมากยิ่งขึ้น เช่น โนวาทางเครื่องได้เปิดโอกาสให้กับคนเพศที่สามเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโนวาพิธีกรรม แสดงให้เห็นว่าโนวาก็ได้ช่วยให้การดำเนินชีวิตของคนอีกเพศหนึ่งได้เข้ามาได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อสังคมเปลี่ยน การแสดงเปลี่ยน ในชีวิตจริงของศิลปินโนวาก็ต้องเปลี่ยนเช่นกัน เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแต่แก่นของโนวาโรงครูที่เน้นถึงความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ ยังคงมีอยู่ จึงยังไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสุดขีด เพราะหากปล่อยให้ตัวแก่นมีการปรับตัวสูง ความศักดิ์สิทธิ์ก็จะคลายตัวลง ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ที่มันควรจะเป็นได้อีกต่อไป

โดยอีกแห่งหนึ่งทางด้านวิทยาศาสตร์ก็นำความเชื่อพื้นฐานเดิมของโนวาไปปรับและเป็นเหตุผลรับรองให้การประยุกต์โนวาไปในรูปแบบต่างๆ มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น โนวาเพื่อสุขภาพที่เป็นประโยชน์ทั้งคู่ที่เป็นโรคหรือผู้ที่สุขภาพร่างกายปกติก็สามารถฝึกปฏิบัติเพื่อสุขภาพที่ดียิ่งกว่า โดยมีองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการได้ประโยชน์ของกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย และผลทางการแพทย์ที่รับรองได้ว่าผู้ที่เคยป่วยปฏิบัติแล้วได้ผลจริง และด้วยเหตุที่สังคมสมัยใหม่มีมลพิษต่างๆ มากมายที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ จึงเกิดกระแสใส่ใจสุขภาพ ที่ส่งผลให้คนในสังคมหันมาดูแลตนเองทั้งเรื่องของอาหารและการออกกำลังกาย ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านกายภาพและการส่งเสริมสุขภาพต้องหาแนวทางในการสร้างสุขภาพที่ดีให้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยเทคนิคการออกกำลังกายที่ได้ทั้งสุขภาพและความบันเทิง โนวาเพื่อสุขภาพจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้รักสุขภาพในท้องถิ่นภาคใต้ที่เป็นการผสมผสานระหว่างการแสดงพื้นบ้านกับการออกกำลังกายได้อย่างลงตัว

โดยพื้นฐานแล้วคนได้เป็นคนยอมรับความเปลี่ยนแปลงและเปิดกว้างต่อสิ่งใหม่ๆ เสมอ อันเป็นลักษณะที่ดีของสมาชิกเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมให้ทันต่อโลกได้ จึงเกิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมแบบที่เรียกได้ว่า ของเก่าต้องคงไว้ขณะที่ของใหม่ก็ใส่เข้าไปได้ ทำให้กระบวนการผลิต (production) และกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduction) ของการสืบทอดการแสดงโนวานั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ว่าจะเลือกปั้นหมุ่นน้อยหน้าตาหล่อเหล่าไว้เรียกความนิยมจากบรรดาแม่ยก หรือจะเลือกฝึกศิลปินโนวาผู้สง่างาม มีความสามารถทางด้านการแสดงโนวาอย่างโบราณ อย่างไรก็ตามปัจจุบันยังมีการสืบทอดและผลิตซ้ำทั้งโนวาพิธีกรรมและโนวาบันเทิง แต่ปริมาณของผู้เชี่ยวชาญทางด้านโนวาพิธีกรรมจะมีน้อยกว่าโนวาบันเทิง เนื่องจากเส้นทางการฝึกฝนและข้อปฏิบัติที่มีมากกว่า จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สิ่งที่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์

มากกว่าย่อมมีโอกาสที่จะสูญหายมากกว่าเช่นกัน แต่ไม่รุนแรงถึงขนาดจะสูญหายไปจากสังคม เพราะโนราเป็นการแสดงที่มีการสืบต่อ และในปัจจุบันนี้ก็มีการส่งเสริมจากทางภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาอย่างต่อเนื่อง

อาจกล่าวได้ว่าระบบโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อไปทุกหย่อมหญ้าไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือชนบท และยังส่งผลถึงวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของคนในสังคมดังกล่าวให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิม เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาโดยนำเสนอทั้งสองมุมของโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อโนราต้องเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ที่เป็นการครอบงำหรือการทำให้สูญเสียบทเป็นตัวตน และในด้านที่เป็นการส่งเสริมให้สังคมอื่นๆ (ไม่ใช่สังคมใต้) ได้มีโอกาสเรียนรู้และสัมผัสกับโนรามากขึ้น

การนำโนรามาประยุกต์เป็นรูปแบบต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์จึงเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสของโลกและสังคมที่เปลี่ยนไป แต่สำหรับโนราโรงครูที่มีแบบแผน และเป็นเรื่องของความเชื่อความศรัทธากำกับอยู่ การปรับเปลี่ยนต่างๆ จึงทำได้ยากหรือทำได้น้อยกว่า แต่อย่างไรก็ตามทั้งการแสดงโนราเพื่อความบันเทิงและโนราพิธีกรรมล้วนแต่มีต้นตอหรือรากฐานจากแหล่งเดียวกัน คือเป็นเรื่องของความศรัทธามีอำนาจเหนือคนธรรมดาและมีความหมายต่อลูกหลานที่นับถือ ซึ่งถ้าหากไม่มีพิธีกรรมโนราโรงครู โนราอื่นๆ ที่แตกแขนงออกไปต่างๆ มากมายก็ย่อมหมดความหมาย แต่จะเป็นเพียงการแสดงนาฏศิลป์อย่างหนึ่งที่ไม่ได้มีคุณค่าใดๆ ต่อคนในสังคมเท่านั้น แต่เนื่องจากทุกอย่างที่แตกหน่อต่อยอดไปจากโนราพิธีกรรมยังคงมีความหมายและมีบทบาทหน้าที่รับใช้คนในสังคมอยู่ และเป็นเพียงสาขาหนึ่งของการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยซึ่งหากจำกล่าวไปแล้วก็ไม่ได้มีความจริงจังยั่งยืนและมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ตั้งแต่โนราละครโนราหางเครื่อง จนก้าวมาเป็นโนราทอล์คโชว์ แต่ที่น่าสังเกตคือทุกๆ การเปลี่ยนแปลงมักสอดคล้องถึงวิถีชีวิตและตัวตนของคนได้ไวเสมอแม้ในสภาพการณ์ที่การคาบเกี่ยวระหว่างโลกเก่ากับโลกใหม่ย่อมจะเปิดโอกาสให้มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลายก็ตาม

จากการวิเคราะห์ข้อสงสัยทั้ง 3 ประการ ด้วยการใช้นวคิดทฤษฎีเป็นเครื่องนำทาง เพื่อพยายามทำความเข้าใจถึงความเป็นมาของโนราในท้องถิ่นได้ เข้าใจผู้คนที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครูของชาวใต้ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อเรื่องตำนานโนราและบรรพบุรุษว่ามีความหมายอย่างไรและสื่อถึงอะไร โดยไม่ได้ต้องการพิสูจน์หาความจริงว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นจริงหรือไม่ แต่สิ่งสำคัญคือความเชื่อหรือสิ่งที่ถือปฏิบัตินั้นส่งผลให้สังคมได้ดำรงอยู่ได้อย่างไรต่างหากเป็นสิ่งและท้าทายยิ่งกว่า ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละเลยถึงพลวัตของการแสดงโนราที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอยู่ตลอดเวลา